

STORTINGET

Innst. 154 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:15 S (2024–2025)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Sylvi Listhaug, Silje Hjemdal og Erlend Wiborg om
samværsrett

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen sikre at det ved dom for vold eller overgrep mot barn (under 18 år) går en automatisk bekymringsmelding til barnevernet om den domfelte, og at det innføres en form for 'helseanmerkning' i alle saker der noen er dømt for vold eller overgrep mot barn.
- Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at i saker om barnefordeling ved samlivsbrudd skal tidligere dom for vold eller overgrep mot barn og unge som hovedregel medføre at overgrepdomte mister samværsrett, eller at samvær skal gjennomføres under tilsyn. Sakkyndige i saker etter barneloven skal alltid innhente dom og politidokumenter i saker med påstander om vold og overgrep mot barn.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen inviterte til muntlig og skriftlig høring i saken. To organisasjoner deltok på den muntlige høringen, og komiteen mottok også to skriftlige innspill innen fristen.

Komiteen har forelagt representantforslaget for barne- og familieministeren til uttalelse. Svarbrevet av 29. november 2024 er vedlagt innstillingen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Mona Nilsen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, lederen Grunde Almeland, viser til at forslagsstillerne foreslår å be regjeringen om å sikre at det ved dom for vold eller overgrep mot barn (under 18 år) går en automatisk bekymringsmelding til barnevernet om den domfelte, og at det innføres en form for «helseanmerkning» i alle saker der noen er dømt for vold eller overgrep mot barn. Forslagsstillerne foreslår også å be regjeringen fremme forslag som sikrer at i alle saker om barnefordeling ved samlivsbrudd skal tidligere dom for vold eller overgrep mot barn og unge som hovedregel medføre at overgrepdomte mister samværsretten, eller at samvær gjennomføres under tilsyn. Forslaget innebærer at sakkyndige i saker etter barneloven alltid skal innhente dom og politidokumenter i saker med påstander om vold og

overgrep mot barn. Forslagsstillerne anfører at vold og overgrep mot barn og unge ikke bare er et samfunnsproblem, men at det først og fremst er et livslangt problem for den som utsettes for det. Det pekes på at det derfor er viktig med forebygging slik at dette ikke skjer. Forslagsstillerne viser også til at en stor andel av de som begår vold og overgrep mot barn og unge, gjør det flere ganger, og at disse derfor fortsetter å utgjøre en høy risiko for barn og unge i sin nærhet. Forslagsstillerne presiserer at det er viktig at det utvises varsomhet i saker der anklager om vold og overgrep mot barn og unge ikke fører til dom, for eksempel i saker der det er strid om barnefordeling.

Komiteen viser til at statsråden i sitt svarbrev peker på at representantforslaget tar opp svært viktige forhold som gjelder hvordan vi som samfunn verner barn mot vold og overgrep, og at forslagene som fremmes, både gjelder lovgivning under Barne- og familiedepartementet og andre departementer. Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har også gitt innspill til statsrådets svar.

Komiteen viser for øvrig til representantforslaget og statsrådets redegjørelse for regjeringens vurderinger i sitt svarbrev.

Komiteen anerkjenner at forlagsstillerne tar opp særlig viktige forhold om hvordan vi som samfunn verner barn mot vold og overgrep. Komiteen støtter intensjonen i forslaget og deler engasjementet til forlagsstillerne. Vold og overgrep mot barn og unge er både et samfunnsproblem og en stor påkjenning for de utsatte.

Komiteen viser til at spørsmål om samvær reiser krevende juridiske og menneskerettslige avveininger, der retten til familieliv må balanseres opp mot myndighetenes rett og plikt til å verne både voldsutsatte og voldsutsattes barn mot ytterligere vold og risiko for vold. Dette er komplekse problemstillinger, som krever tilsvarende grundige utredninger for å sikre voldsutsatte – herunder voldsutsatte barn og barn av voldsutsatte – sine rettigheter og rett til å leve et liv uten vold.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn, og at barnets beste alltid må baseres på en konkret vurdering for det enkelte barnet. Disse medlemmer viser til at retten til familieliv er en gjensidig menneskerett for barn og de biologiske foreldrene. Om det er motstridende interesser mellom barn og foreldre, må det foretas en konkret og balansert avveining av disse interessene, jf. Grunnloven § 102, EMK artikkel 8, samt en rekke dommer i Høyesterett og EMD, eksempelvis HR-2024-1169-A avsnitt 38 til 51. Til syvende og sist skal hensynet til barnets beste trumfe andre hensyn, men å kutte retten til samvær er å kutte retten til fami-

lieliv, og det krever svært sterke grunner («very exceptional circumstances»).

Disse medlemmer viser til at det følger av barneloven § 43 første ledd tredje punktum at dersom samvær ikke er til det beste for barnet, skal domstolen avgjøre at det ikke skal være samvær. Dette innebærer at lovverket allerede er utformet slik at domstolen plikter å nekte en forelder samvær i en sak der den vurderer at det ikke er til barnets beste. Dette kan også være tilfellet i saker hvor det ikke foreligger fare for at forelderen utøver vold eller andre overgrep mot barnet, men hvor for eksempel forelderen har psykiske utfordringer som gjør at det ikke er til barnets beste med samvær. Terskelen for å nekte samvær kan med andre ord ligge langt lavere i den enkelte sak enn at det er fare for noe så alvorlig som seksuelle overgrep, og slik bør det etter disse medlemmers syn fortsette å være. Det avgjørende er at det tas en konkret vurdering i den enkelte sak, hvor barnets beste er i førersetet.

Etter disse medlemmers syn er det imperativt at vi sørger for å ivareta de barna som ikke blir ivaretatt av dagens regelverk fordi samværsaken aldri kommer opp for retten. Disse medlemmer viser til at det kan være mange årsaker til dette. Det kan for eksempel handle om at den ene forelderen ikke vet at den andre forelderen er dømt for overgrep. Det kan handle om tilfeller der den ene forelderen vet om det, men ikke orker, ikke vil eller ikke har råd til å ta samværsaken til retten. For å ivareta disse barna mener disse medlemmer det er hensiktsmessig å se nærmere på om andre enn foreldrene kan gis søksmålskompetanse til å ta en samværsak til retten.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til at det tidligere er gjort forsøk på å få på plass et lovverk som vil gi andre enn foreldrene søksmålskompetanse. I høringsnotatet som ledet opp mot Prop. 167 (2016–2017), ble det foreslått en ny bestemmelse i barneloven om tap av foreldreansvar mv. når en forelder er dømt for alvorlig vold eller overgrep. Forslaget gikk ut på at domstolen, etter å ha fått underretning fra politiet, på eget initiativ (ex officio) skulle igangsette og avgjøre sak om foreldreansvar, rett til å ha barnet boende hos seg og samværsrett når en forelder er dømt for alvorlig vold eller overgrep. I høringsnotatet ble det antatt at resultatet i en slik sak normalt vil bli tap av alle rettigheter under ett, med unntak for tilfeller der «ei anna avgjerd klart er til beste for barnet».

Hensikten med forslaget var å gi det offentlige en anledning som ikke finnes i dagens regelverk, til å gripe inn i det privatrettslige forholdet mellom foreldre for å beskytte barn mot vold og overgrep. I høringsnotatet uttalte departementet at det å utøve vold eller begå overgrep mot egne barn normalt er uforenlig med de omsorgsplikter som følger av foreldreansvaret.

Disse medlemmer viser videre til at forslaget ikke ble fulgt opp i proposisjonen på grunn av at det ble møtt med massiv kritikk av vektige høringsinstanser som Høyesterett, lagmannsretter, tingretter, Barneombudet, NIM, Dommerforeningen, Domstoladministrasjonen og Advokatforeningen.

Disse medlemmer viser til at en av hovedinnvendingene gikk ut på at det kan så tvil om domstolenes nøytralitet og upartiskhet dersom domstolen både reiser sak, har ansvar for sakens opplysning og skal treffe avgjørelse i saken. En annen hovedinnvending gikk ut på at forslaget kunne ha problematiske sider til menneskerettighetene og vurderingen av barnets beste etter Barnekonvensjonen, og dessuten komme i konflikt med retten til familieliv etter EMK artikkel 8, da forslaget la opp til en vurdering av hensynet til barnets beste som ikke er tilstrekkelig individuell, ved at det legges en markert føring for utfallet av saken.

Disse medlemmer mener at det er mulig å bygge videre på intensjonen med dette forslaget samtidig som man imøtegår disse hovedinnvendingene. Etter disse medlemmers syn kan dette for det første gjøres ved å sørge for at lovteksten fortsatt sikrer at det tas en individuell vurdering i den enkelte sak, selv om hovedregelen de facto (i praksis) vil være nektelse av samvær. For det andre er det mulig å se på om andre aktører enn domstolen, eksempelvis barnevernet, kan gis søksmålskompetanse i samværsaker hvor det foreligger konkret bekymring for vold og overgrep.

Dersom andre enn foreldrene selv gis søksmålskompetanse i samværsaker, vil dette etter disse medlemmers syn fordre en utredning av om det bør gjøres endringer i rettshjelploven.

Disse medlemmer viser til at det i dag er slik at foreldre har krav på fri rettshjelp fra det tidspunktet barnevernet har bestemt at det er nødvendig å fremme en tvangssak for Barneverns- og helsenemnda. I hele den forutgående fasen, fra mottatt bekymringsmelding og gjennomføring av undersøkelse, med alle sine innslag til konklusjon av undersøkelsen, må foreldre selv bekoste advokathjelp om de ønsker det. Mange har ikke eller ser seg ikke råd til det. Dersom barnevernet skulle få søksmålskompetanse i saker som gjelder spørsmål om samvær med en forelder som er dømt for overgrep, vil barnevernet på samme måte som ved mottatte bekymringsmeldinger måtte foreta undersøkelser og vurderinger.

Fordi denne første og grunnleggende fasen i en barnevernssak er så viktig, er det etter disse medlemmers syn derfor god grunn til å utrede om det bør gis fri rettshjelp allerede fra undersøkelsesfasen i barnevernet, i samværsaker hvor barnevernet gis søksmålskompetanse for å hindre samvær mellom barn og forelder som er dømt for vold og/eller seksuelle overgrep. Disse medlemmer mener videre at det også bør utredes om

det bør gis fri rettshjelp allerede fra undersøkelsesfasen i barnevernet, i tvangssaker som går for Barneverns- og helsenemnda.

Komiteen viser til statsrådets svarbrev og støtter langt på vei statsrådets vurderinger. Komiteen ser likevel behovet for å stramme inn, og mener det ikke er godt nok at det ikke finnes krav til sakkyndige om å hente inn nødvendige dokumenter.

Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan det i saker om samvær kan sikres at barnevernet, domstolene og sakkyndige alltid innhenter og får tilgang til all relevant informasjon som omhandler vold og overgrep mot barn og unge, om det bør innføres en varslingsplikt for påtalemyndigheten, samt om andre enn foreldre, f.eks. barnevernet, kan gis søksmålskompetanse for å styrke barns rettssikkerhet i spørsmål om barnefordeling og samvær.»

Komiteen viser til vedtak i arbeidet med den nyeste opptrappingsplanen mot vold og overgrep, deriblant:

«Stortinget ber regjeringen vurdere grep som kan styrke barnets rett til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep i saker om samvær og omsorg, og melde tilbake til Stortinget i forbindelse med de varslede endringene i barneloven.»

Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at barn og unges rett til beskyttelse mot vold og overgrep styrkes i ny barnelov, samt sørge for en gjennomgang av, og ved behov foreslå nødvendige endringer i annet relevant lovverk, slik at personer dømt for overgrep mot barn normalt ikke skal ha samvær med egne barn.»

Videre mener komiteen at det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om hvordan norske domstoler i dag benytter opplysninger om vold og overgrep i foreldretvistsaker, og komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en undersøkelse av hvordan norske domstoler innhenter, benytter og vurderer opplysninger om vold og andre overgrep i foreldretvistsaker, etter modell av arbeidet i Sverige.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede endringer i retts-
hjelploven som vil gi private parter rett til fri rettshjelp
fra og med undersøkelsesfasen i barnevernet i samværs-
saker og i tvangssaker som går for Barneverns- og helse-
nemnda.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Ven-
streparti viser til at blant de aller viktigste grepene
man kan gjøre for å hindre at barn vokser opp under
voldelige forhold, er å sikre at det finnes gode rammer
for å bryte ut av dette, og sørge for at krisesentre og fami-
liehjelp tidlig kommer på banen. Derfor har Sosialistisk
Venstreparti prioritert å forhandle inn betydelige bud-
sjettøkninger til krisesentre og organisasjoner som job-
ber mot familievold. Men behovet for å bygge ut og
utvide tilbudet er fortsatt stort.

Komiteens medlemmer fra Høyre og
Fremskrittspartiet viser til statsrådets brev av
29. november 2024 med vurdering av representantfor-
slaget. I vurderingen skrives det:

«det [er] i gjeldende regelverk føresegner som tillet
politiet å levere ut opplysningar.»

Disse medlemmer mener at en slik adgang ikke
er tilstrekkelig for å sikre barn og unge mot vold og over-
grep. Når politiet kun har en adgang, men ikke en plikt
til å levere ut opplysninger, skaper det en uheldig gråso-
ne som medfører at kriminelle handlinger ikke blir av-
verget. Disse medlemmer mener derfor at pålegg er
nødvendig.

Disse medlemmer viser videre til at statsråden
skriver at:

«Dette ville krevje ei nærmare utgreiing og vurde-
ring.»

og videre:

«Det er ikkje på gang nokon slike utgreiingar om
automatiske meldeordningar eller helseanmerkning til
barnevernet som forslag 1) tek opp.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspar-
tiet mener at statsråden, uavhengig av hvilke vedtak
som blir gjort i denne saken, bør utrede og vurdere hvor-
dan en slik plikt kan og bør innrettes.

Dette medlem viser videre til statsrådets vurde-
ring av forslag 2. Der påpekes det blant annet at i saker:

«der det er påstandar om at barnet er utsett for vald,
overgrep eller andre alvorlege forhold, er det særleg vik-
tig at saka blir breitt og grundig opplyst før retten avgjer
spørsmålet om samvær.»

Dette medlem mener statsråden her overser hva
forslaget faktisk sier, nemlig at samværsrett skal mistes
eller gjennomføres under tilsyn i saker hvor det er «tid-

ligere dom for vold eller overgrep mot barn og unge». Altså ikke der påstand om vold eller overgrep er frem-
satt, men hvor det faktisk foreligger en dom.

Komiteens medlemmer fra Høyre,
Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstre-
parti viser til skriftlig innspill fra Stine Sofies Stiftelse,
som i all hovedsak støtter forslagene. Stiftelsen viser til
flere rapporter som underbygger faren for ny vold og
nye overgrep. Disse medlemmer er enig med stif-
telsen i at samfunnet, herunder domstolene, derfor må
få et større ansvar og mulighet til å sette inn tiltak som
beskytter barn av domfelte. Det må sikres at det gjøres
grundige risikovurderinger som i mye større grad be-
skytter barns rett til trygghet og frihet fra vold og over-
grep.

Komiteens medlem fra Fremskrittspar-
tiet viser til skriftlig innspill fra psykologspesialist/sti-
pendiat Jannicke Stav, som støtter utredning av forslag
1 og gir støtte til forslag 2. Stav påpeker at det er lite
forskning på hvordan dom og/eller påstand om vold og
overgrep påvirker barnefordelingssaker. Men hun viser
til rapport fra den svenske Jamställdhetsmyndigheten,
«Uppgifter om våld är inget undertag» (2022), hvor det
fremgår at kun i omtrent 20 pst. av dommene i forel-
dretvistsaker anses vold/overgrep å være grundig vur-
dert, og at det mangler risikovurderinger i en rekke
saker.

Dette medlem merker seg videre at Stav foreslår
at barneloven § 61-6, som i dag lyder:

«Retten bør innhente fråsegner frå barnevernet og
sosialtenesta der det trengst.»

bør endres til:

«Retten skal innhente fråsegner frå barnevernet,
politiet og sosialtenesta der det trengst.»

Dette medlem støtter en slik endring. Dette
medlem viser til at intensjonen i de to forslagene i re-
presentantforslaget er tilstrekkelig dekket av flertalls-
forslagene.

Komiteens medlemmer fra Høyre,
Fremskrittspartiet og Venstre mener at det
også er behov for å få på plass mekanismer som verner
barn som blir født en tid etter at forelderen er dømt for
alvorlig vold og overgrep, mot samvær som utsetter
dem for risiko for vold og overgrep. Disse medlem-
mer mener derfor at det kan være grunn til å se nærme-
re på Fremskrittspartiets forslag om å utrede en form for
«helseanmerkning» eller lignende løsninger i saker der
noen er dømt for alvorlig vold eller overgrep mot barn.

Disse medlemmer viser til at det allerede følger
av politiregisterloven § 27 at politiet uten hinder av

taushetsplikten kan utlevere opplysninger både til offentlige og private når det er nødvendig og forholdsmessig for å hindre og forebygge lovbrudd.

Etter disse medlemmers syn bør det foretas en utredning av om en «helseanmerkning» eller lignende løsninger vil kunne være å anse som et nødvendig og forholdsmessig tiltak, særlig sett opp mot retten til respekt for privatliv og familieliv. Disse medlemmer mener at det i en slik utredning særlig bør ses nærmere på terskelen for å utløse en slik «anmerkning», hvordan politiet kan utlevere slik informasjon til helsevesenet på en forsvarlig måte, hvem i helsevesenet som skal motta slik informasjon, og hvilken handlingsplikt dette eventuelt skal utløse for helsepersonellet som mottar informasjonen.

Disse medlemmer vil påpeke viktigheten av at tilgangen til og bruken av slik informasjon må avgrenses tydelig, og ikke må kunne utleveres til uvedkommende og brukes til andre formål enn å beskytte barn.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at dette er for å hindre at personer som har sonet ferdig sin dom, får en vedvarende «merkelapp» hengende ved seg i andre sammenhenger, som kan føre til stigma, uthenging eller andre sosiale sanksjoner.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en form for 'helseanmerkning' eller lignende løsninger i saker der noen er dømt for alvorlig vold og overgrep mot barn, blant annet med mål om å beskytte barn som ved domsavsigelsen ennå ikke er født.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede en form for «helseanmerkning» eller lignende løsninger i saker der noen er dømt for alvorlig vold og overgrep mot barn, blant annet med mål om å beskytte barn som ved domsavsigelsen ennå ikke er født.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I–III fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding IV fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan det i saker om samvær kan sikres at barnevernet, domstolene og sakkyndige alltid innhenter og får tilgang til all relevant informasjon som omhandler vold og overgrep mot barn og unge, om det bør innføres en varslingsplikt for påtalemyndigheten, samt om andre enn foreldre, f.eks. barnevernet, kan gis søksmålskompetanse for å styrke barns rettssikkerhet i spørsmål om barnefordeling og samvær.

II

Stortinget ber regjeringen sikre at barn og unges rett til beskyttelse mot vold og overgrep styrkes i ny barnelov, samt sørge for en gjennomgang av, og ved behov foreslå nødvendige endringer i annet relevant lovverk, slik at personer dømt for overgrep mot barn normalt ikke skal ha samvær med egne barn.

III

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en undersøkelse av hvordan norske domstoler innhenter, benytter og vurderer opplysninger om vold og andre overgrep i foreldretvistsaker, etter modell av arbeidet i Sverige.

IV

Stortinget ber regjeringen utrede endringer i retts- hjelploven som vil gi private parter rett til fri retts- hjelp fra og med undersøkelsesfasen i barnevernet i samværs- saker og i tvangssaker som går for Barneverns- og helse- nemnda.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 4. mars 2025

Grunde Almeland

leder

Turid Kristensen

ordfører

Statsråden

Stortinget
Familie- og kulturkomiteen
0026 OSLO

Dykkar ref
2024/7108 IS/mb

Vår ref
24/4152-

Dato
29. november 2024

Dokument 8:15 S (2024-2025) – Representantforslag om samværsrett frå stortingsrepresentantane Sylvi Listhaug, Silje Hjemdal og Erlend Wiborg

Eg viser til brev frå Familie- og kulturkomiteen om Dokument 8: 15 S (2023–2024) om samværsrett. Brevet blei oversendt Barne- og familiedepartementet 28. oktober 2024. Forslaget frå representantane lyder:

«1. Stortinget ber regjeringen sikre at det ved dom for vold eller overgrep mot barn (under 18 år) går en automatisk bekymringsmelding til barnevernet om den domfelte, og at det innføres en form for «helseanmerkning» i alle saker der noen er dømt for vold eller overgrep mot barn.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at i saker om barnefordeling ved samlivsbrudd skal tidligere dom for vold eller overgrep mot barn og unge som hovedregel medføre at overgrepssdømte mister samværsrett, eller at samvær skal gjennomføres under tilsyn. Sakkyndige i saker etter barneloven skal alltid innhente dom og politidokumenter i saker med påstander om vold og overgrep mot barn.»

Representantane tar opp svært viktige forhold som gjeld korleis vi som samfunn vernar barn mot vald og overgrep. Forslaga til representantane gjeld lovgiving og praksis også under andre departement, og Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har gitt innspel til svaret.

Angående forslag 1) om automatisk bekymringsmelding til barnevernet og helseanmerkning

Representantane føreslår at det ved dom for vald eller overgrep mot barn (under 18 år) går ei automatisk bekymringsmelding til barnevernet om den domfelte dersom den domfelte har egne barn, har omsorg for barn eller bur saman med nokon som har barn.

Eg vil understreke at alle som jobbar i ei offentleg teneste eller instans har, utan hinder av teieplikta, i dag ei lovfesta plikt til å utan ugrunna opphald å melde frå til barneverntenesta etter nærare bestemte vilkår, jf. barnevernslova § 13-2. Eg vil også vise til at etter politiregisterforskrifta § 10-3 skal politiet straks varsle barneverntenesta dersom dei får kjennskap til eller mistanke om at barn mishandlast av eller har vore utsett for seksuallovbrot av foreldre, føresette eller andre som barnet bur saman med.

Eit av vilkåra for meldingsplikt til barneverntenesta er at det er grunn til å tru at barn blir eller vil bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller utsett for alvorleg omsorgssvikt. Denne plikta gjeld også for dei som arbeider med meklingsaker i familievernet, og dei som utfører slike oppgåver på vegne av dei.

Meldeplikta byggjer på ei avveging av fleire omsyn. På den eine sida bør kvar og ein vere beskytta mot unødvendig spreining av personlege opplysningar. På den andre sida skal meldeplikta vareta barneverntenesta sitt behov for å bli gjort kjent med at eit barn kan vere utsett for omsorgssvikt. Meldeplikta byggjer på ei konkret vurdering av om vilkåra for å melde frå til barneverntenesta er oppfylt. Barneverntenesta må vurdere alle meldingar dei får om bekymring for eit konkret barn.

Eg meiner det er viktig å styrkje kunnskapen og rutinane i tenestene om plikta som følgjer av dagens barnevernslov og politiregisterforskrift om å varsle og melde frå til barneverntenesta i slike saker, og at det er gode rutinar for å melde frå i situasjonar som er omfatta av meldeplikta.

Representantane føreslår også at det blir innført ei form for «helseanmerkning» i alle saker der nokon er dømt for vald eller overgrep mot barn.

Justis- og beredskapsdepartementet viser til at dersom politiet i enkeltsaker vert kjent med at nokon som frå før er dømd for vald eller overgrep ventar barn, og politiet meiner at faren for nye lovbrott gjer det nødvendig å varsle, er det i gjeldande regelverk føresegner som tillet politiet å levere ut opplysningar. Det følgjer av politiregisterloven § 27 at politiet utan hinder av teieplikt kan levere ut opplysningar til både offentlege og private når det er nødvendig og forholdsmessig for å hindre og førebyggje lovbrott.

Eg forstår representantforslaget slik at dei ser for seg ei meir formalisert, kan hende også automatisert, løysning for å fange opp alle gravide som ventar barn med ein person som er dømd for vald eller overgrep. Dette reiser spørsmål blant anna om politiet skal opplysast om alle gravide og deira partnerar, kven i helse- og omsorgstenesta som eit eventuelt varsel skal gå til, kva innhald varselet skal ha og korleis det skal følgjast opp. Utifrå den noko sparsommelege beskrivinga er det vanskeleg å gi ei meir utførleg vurdering av forslaget. Dette ville krevje ei nærmare utgreiing og vurdering av blant anna forventet effekt, om dette vil vere eit nødvendig og forholdsmessig tiltak, særleg sett opp mot retten til respekt for privatliv og familieliv. Det vil også ha økonomiske og administrative konsekvensar for blant

anna politiet. Ei heilt eller delvis automatisert varsling vil venteleg krevje utvikling av nye løysningar for tilgang til og utlevering av informasjon mellom politiet og helse- og omsorgstenesta.

Helse- og omsorgsdepartementet legg til at dersom det skal lagast eit system kor helse- og omsorgstenesta mottek slike opplysningar som representantane peikar på, er det eit uavklart spørsmål kva opplysningane skal brukast til og kva for handlingsplikt dette eventuelt skal utløyse for helsepersonellet som mottek informasjonen.

Det er ikkje på gang nokon slike utgreiingar om automatiske meldeordningar eller helseanmerking til barnevernet som forslag 1) tek opp, men det er altså plikt i dagens lovverk som skal vareta mykje av omsynet bak forslaga. I arbeidet med ny barnelov vil eg likevel vurdere behovet for ytterlegare presiseringar i lova for å beskytte barn. Vurderingar av krav etter Grunnlova og menneskerettane er heilt sentralt i dette arbeidet, der omsynet til beskyttelse mot vald og overgrep, retten til familieliv og rettssikkerheit er sentrale tema som vil bli vurdert. Eg meiner at det beste er å leggje fram ei heilskapleg ny barnelov for Stortinget, slik at Stortinget kan handsame dei forslaga som er greidd ut der, på ein samla måte.

Angående forslag 2) om samvær etter barnelova

Representantane har også forslag om beskyttelse av barn i samband med samvær.

Det har vore fleire utgreiingar om betre beskyttelse av barn i saker etter barnelova dei siste tiåra. I 2019 kom det fleire endringar i barnelova og straffelova med hovudmål om å gi barn betre rettsvern mot vald og overgrep. Det blei innført ei plikt for dommarar til å vurdere kontaktforbod når nokon blir domfelt for bestemte former for overgrep mot barn. Det blei innført ei føresegn i barnelova som klargjorde at det som hovudregel ikkje skal vere samvær med barn når det er ilagt kontaktforbod eller besøksforbod mot barnet. Det blei òg fastsett at ein forelder kan reise sak om foreldreansvar mv. utan mekling, når ein forelder er dømt i straffesak for alvorleg vald og overgrep mot egne barn.

I 2016 sendte departementet på høyring eit forslag om å ta inn ei ny føresegn i barnelova om at domstolen etter å ha fått melding frå politiet av eige tiltak (ex officio) skal avgjere sak om foreldreansvar, bustad og samværsrett der ein forelder er dømd for alvorleg vald eller overgrep. Forslaget møtte mykje motstand i høyringa, og det kom prinsipielle innvendingar, mellom anna frå Høgsterett. Forslaget blei ikkje følgt opp av dåverande regjering, der FrP hadde barne- og familieministeren, sjå omtale i Prop. 167 L (2016-2017).

Eg vil også vise til at det følgjer av barnelova at det ikkje skal vere samvær når dette ikkje er til barnets beste. Ei avgjerd om samvær skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet, og det skal takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare, jf. barnelova § 48. I saker der samvær ikkje er til barnets beste, må retten avgjere at det ikkje

skal vere samvær, jf. barnelova § 43 andre ledd. Føresegna tek særleg sikte på situasjonar der barnet har blitt eller kan bli utsett for vald eller overgrep.

Retten kan treffe avgjerd om at det skal være samvær med offentlig tilsyn, der «omsynet til barnet sine behov talar for det», jf. barnelova § 43 a. Beskytta tilsyn er den mest omfattande forma for slikt tilsyn, og forutset at barnet og forelderen blir overvakte kontinuerleg under samværet. Beskytta tilsyn er ifølgje forarbeida mest aktuelt i tilfelle der forelderen har problematikk knytt til vald, rus eller psykisk lidning, men kor samvær likevel er til det beste for barnet. Det er likevel ikkje slik at samvær med tilsyn kan nyttast som eit tryggingstiltak der det er risiko for at barnet vil bli utsett for vald eller overgrep. Tilsynspersonen kan ikkje vere ein garanti for tryggleiken til barnet, og tilsyn skal ifølgje forarbeida derfor ikkje bli brukt der omsynet til barnet sin tryggleik tilseier at domstolen ikkje bør fastsette samvær. Det følgjer av forarbeida at i «saker der domstolene etter en bevisvurdering legger til grunn at barnet har vært utsatt for eller vitne til alvorlige forhold som vald og overgrep og det er fare for gjentakelse eller retraumatisering av barnet, må gjeldende rett forstås slik at det ikke skal fastsettes samvær, heller ikke med tilsyn». Sjå nærare i Prop. 85 L (2012-2013).

Saker der det er påstandar om vald, overgrep eller annan alvorleg risiko, er krevjande å handtere under mekling og domstolhandsaming, særleg der påstandane ikkje er bevist eller dokumentert. Det er ei rekkje føresegner i barnelova som skal sørge for at desse sakene handsamast og opplysast best mogleg. Desse føresegna vil bli vidareført i ny barnelov, og eg vil også sjå på om det er nødvendig med ytterlegare presiseringar i lova for å forsterke beskyttelsen av barn.

Det er dommaren som har ansvar for at ei foreldretvistsak er forsvarleg opplyst før retten tar ei avgjerd. I ei sak der det er påstandar om at barnet er utsett for vald, overgrep eller andre alvorlege forhold, er det særleg viktig at saka blir breitt og grundig opplyst før retten avgjer spørsmålet om samvær. Som representantane skriv, er det òg viktig at uriktige eller falske skuldingar ikkje blir lagt til grunn for rettens vurdering.

Det er presisert i barnelova at retten kan oppnemne ein sakkunnig i saker der det er sett fram skuldingar om vald eller overgrep. Kunnskap og forskning tilseier at dette ofte vil vere naudsynt. Det er då viktig at den sakkunnige har tilstrekkeleg kompetanse, og får eit godt og målretta mandat i saka. Forarbeida viser til at domstolen må skaffe seg eit heilskapleg bilde av barnet sin omsorgssituasjon og omsorgsevnene til foreldra. Forarbeida viser òg til ei «sjekklister» for utgreiing av slike saker. Retten kan også innhente dokumentasjon frå til dømes barnevern der det trengs. Departementet har i fleire år gitt kompetansemidlar til Domstoladministrasjonen. I Prop. 1 S (2024-2025) er det føreslått at midlane skal nyttast til kompetanseheving ved domstolane når det gjeld bruk av sakkunnig, samværshindring, samvær etter vald, samvær med tilsyn og tvangsfullbyrding i saker etter barnelova.

Sjølv om gjeldande barnelov er eit godt rammeverk for å beskytte barn, meiner eg vi har eit ansvar for å sjå til at lovverket er det best moglege. Eg viser til at forslaget om tap av foreldreansvar og samværsrett der foreldre er dømd for alvorleg vald eller overgrep mot

barn, har vore utgreidd for ikkje mange år sidan, og blei ikkje følgd opp av førre regjering. Innhenting av dom og politidokument i foreldretvistsaker, er noko eg allereie ser på.

Regjeringa jobbar med vald og overgrep mot barn og vald i nære relasjonar som tverrfagleg felt. Dette er komplekst, og løysinga ligg ikkje i barnelova eller lovgivinga elles aleine, sjølv om det er viktig å sjå også på lovverket. Regjeringa har nyleg lagt fram ei ny Opptappingsplan mot vald og overgrep, og det er gitt fleire oppdrag til Bufdir for å følgje opp fleire tiltak.

Med helsing

A handwritten signature in black ink that reads "Kjersti Toppe". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

Kjersti Toppe

Brevet er elektronisk godkjent

